

Обръщение на държавния глава Касъм-Жомарт Токаев към народа на Казахстан „Икономическият курс на справедлив Казахстан“

Уважаеми сънародници!

Уважаеми депутати и членове на правителството!

В съответствие с член 59 от Конституцията на Република Казахстан обявявам за открита втората сесия на VIII парламент.

Уважаеми депутати!

Поздравявам всички с откриването на поредната сесия и Ви пожелавам успех във Вашата отговорна дейност!

След изборите, проведени през пролетта, броят на партиите в парламента се увеличи, съставът на депутатите също се промени значително. Парламентарните групи на политическите партии и едномандатните депутати активно се включиха в работата, иницирайки много актуални законопроекти и повдигайки важни въпроси за развитието на страната.

Парламентаристите свършиха много работа през лятото. Само за два месеца те посетиха над 1200 населени места и се срещнаха с избиратели, като се запознаха със ситуацията на място. Изразявам искрената си благодарност към всички за ползотворната дейност. Мисля, че по време на новата сесия темпът на работа ще бъде още по-висок.

Скъпи сънародници!

Както знаете, представям годишното си обръщение към народа при откриването на сесията на Парламента. И това вече стана добра традиция, която има специално значение.

По това време и на това място се събират представители от всички власти. Определят се ключовите области на работа за средносрочния период, дават се конкретни задачи, поставят се нови задачи. Парламентът, правителството и други упълномощени органи получават нов тласък в работата си. С една дума, това събитие играе важна роля в координираната и ефективна дейност на целия държавен апарат.

Днес повечето от моите инициативи са реализирани, редица са на етап изпълнение. В тази връзка искам да спомена някои мерки, които пряко повлияха на качеството на живот на гражданите.

Например от 2020 г. заплатите на учителите са се удвоили. Заплатите на лекарите също се увеличиха значително, сега доходите им са много по-високи от средните заплати в страната. Гражданите имат възможност да използват част от пенсионните спестявания. Тази мярка има благоприятен ефект върху благосъстоянието на около един милион души, което им позволява да решат жилищните си проблеми. В рамките на проекта „Удобно училище“ ще бъдат построени около 400 училища. В селските райони се изграждат над 300 здравни обекта. Започна изпълнението на проекта

„Национален фонд за деца“, в рамките на който от нова година средствата ще започнат да постъпват по сметките на децата. В държавна собственост са върнати 8 милиона хектара неизползвани или незаконно раздадени земи.

Посочих само част от вече реализираните на практика инициативи. Свършена е много работа и тя ще продължи.

Както знаете, от миналата година в страната се извършват мащабни политически трансформации. Само за година и половина бяха направени драстични промени. Вие бяхте свидетели на тях и сами активно участвахте в прилагането на реформите.

Предприетите мерки позволиха да се осигури оптимален баланс между властите. Страната премина към модел на президентска република със силен парламент. По този начин още по-силна стана формулата „силен президент – влиятелен парламент – носещо отговорност правителство“. На нас ни предстои на практика да реализираме принципите на „отзивчива държава“ и тук особена роля се отрежда на парламента.

Предприети са важни стъпки в областта на защитата на правата на човека. Провежда се мащабна работа за гарантиране на върховенството на закона и справедливостта. Подобрени са възможностите за участие на гражданите във вземането на държавни решения. Политическата култура на обществото достигна качествено ново ниво.

За да станем наистина развита страна обаче, трябва да съчетаем политическите реформи с дълбоки и всеобхватни социално-икономически трансформации.

Въпреки сложната геополитическа ситуация, страната ни запазва положителна динамика по всички ключови показатели за икономическо развитие. Миналата година БВП на Казахстан възлезе на 104 трилиона тенге. Привлечени са рекордните 28 милиарда долара преки чуждестранни инвестиции. Външнотърговският оборот също достигна рекордно ниво от 136 милиарда долара, от които 84 са износ. Подкрепата за стабилността на нашата икономика – външните резерви доближиха сумата от 100 милиарда долара.

В същото време повечето държави също не стоят на място. Днес има фундаментални промени в глобалната икономика и международното разделение на труда. Технологичната надпревара набира скорост, конкуренцията за ресурси се изостря навсякъде. Промениха се проблемите на изменението на климата, продоволствената сигурност и устойчивото демографско развитие. С една дума, човечеството навлезе в поредната ера на безпрецедентни предизвикателства и кардинални промени.

В такъв важен период имаме всички възможности за мощен икономически тласък. За целта трябва поетапно, но твърдо и решително да преминем към нов икономически модел, начело на който стоят не абстрактни постижения, а реално подобряване на живота на гражданите.

Определящите принципи на новия икономически курс на страната ще бъдат справедливост, приобщаване, прагматичност.

Новата парадигма на икономическото развитие на Казахстан ще се основава на ефективното използване на нашите конкурентни предимства,

както и на разкриването на потенциала на всички ключови фактори на производството – труд, капитал, ресурси и технологии.

Като част от новата икономическа политика ще се отдалечим от практиката на поставяне на дългосрочни ефимерни цели. Всички задачи, изложени в това обръщение, трябва да бъдат решени за три години, спрямо най-трудните ще бъдат определени други конкретни срокове.

Сега ще представя основните контури на предстоящите структурни икономически реформи.

На този етап най-важната задача е формиране на силна индустриална рамка на страната, осигуряване на икономическа самодостатъчност. Затова основният акцент трябва да бъде поставен върху ускореното развитие на производствения сектор.

Трябва да реализираме редица наистина съдбоносни за страната ни проекти. Задачата за диверсификация на икономиката става още по-актуална. Трябва да се съсредоточим върху такива направления като дълбоката преработка на метали, нефт, газ и въглища, тежкото машиностроене, конверсията и обогатяването на уран, производството на автокомпоненти и торове. С други думи, трябва да се създадат клъстери с високо преразпределение.

Трябва да се използва и туристическият потенциал на страната ни. В областта на туризма трябва да се реализират същите перспективни проекти. За съжаление, все още няма значителен напредък в тази важна индустрия, ние изоставаме от други държави.

Като цяло е необходим конкретен списък от поне 15 големи проекта. Не бива да повтаряме старите грешки. Необходимо е да се определят ефективни мерки за подкрепа и конкретни срокове за изпълнение. За осъществяването на тези проекти е необходимо активно да се включат както чуждестранни инвеститори, така и вътрешният бизнес. Важно е да използваме максимално своите суровини, свои кадри и стоки, с други думи, всичко това, което се нарича вътрешна стойност.

Чрез новата индустриална политика трябва да преминем към качествено различен модел на развитие.

Държавата, заедно с големите предприятия, трябва да „затвори“ производствения цикъл в страната. За да се направи това, ще трябва да използваме както регулаторни, така и стимулиращи механизми. Преработващата промишленост трябва да получава суровини в достатъчен обем и на адекватни цени.

Също така е важно да се увеличи обемът на местните стоки при регулирани покупки и напълно да се стартира офтейк системата. Делът на договорите за офтейк с местни производители трябва да бъде доведен до поне 10%. Това е 2 трилиона тенге годишно.

Миналата година възложих да се въведе качествено нова система за обществени поръчки, за да се премахнат проблемите на действащата сега система: дълги срокове, безкрайни обжалвания, липса на прозрачност. Правителството подготвя нов закон. Той трябва да насърчава рационалното и отговорно използване на бюджетните средства.

От друга страна, новата система трябва да осигури по-нататъшна подкрепа за вътрешното предприемачество и най-важното - бързо да реши належащите проблеми с помощта на бюджетното финансиране.

Необходимо е да се опрости и намали процеса на закупуване, да се осигури принципът на приоритет на качеството пред цената, тоест да се осигури ефективна бариера срещу дъмпинга, както и да се извърши пълна автоматизация на процедурите. В обществените поръчки за първи път ще бъдат въведени механизми от строителството „до ключ“. Прозрачността следва да бъде осигурена чрез нов механизъм за разглеждане на жалби и въвеждане на института за обществен мониторинг. В резултат на това делът на казахстанско съдържание в регулираните покупки в рамките на три години трябва да надхвърли поне 60%.

Сега много страни активно прилагат мерки за защита на вътрешния пазар. Дори развитите държави преминаха към протекционистична индустриална политика. В Казахстан, според класификацията на СТО, нивото на защита на вътрешния пазар се счита за ниско, прилагат се само 128 нетарифни мерки. Затова се нуждаем от нови, смели подходи в търговската политика.

Държавата е длъжна да защитава местните производители. Това не е сигнал за затваряне на нашата икономика от външния свят: тя трябва да остане отворена, но като се вземат предвид интересите на местния бизнес.

Известно е, че в Казахстан добивната промишленост е добре развита. Този сектор е надежден източник на растеж за националната икономика. Така трябва да бъде и занапред.

На световния пазар цените на повечето видове метали достигнаха исторически върхове. В същото време напоследък нараства недоволството на гражданите, живеещи около големите производства. Те се оплакват от влошаване на околната среда и увреждане на здравето. Все по-често се регистрират наранявания и смъртни случаи на работници в производството. Правителството трябва да предприеме решителни мерки за подобряване на технологичното и екологичното състояние, здравната система в предприятията. Най-големите промишлени производства трябва да се подлагат на технологичен и екологичен одит на всеки пет години. Това условие важи и за инфраструктурните предприятия.

Геологическото проучване изисква специално внимание. За да се попълни минерално-суровинната база, през 2018 г. беше прието ново законодателство за управление на минния сектор. То обаче не заработи напълно. В резултат на това в нашата богата на ресурси страна дълго време не е имало значими геоложки открития. Ситуацията трябва спешно да се промени.

Предстои в най-кратки срокове да бъде модернизирана системата за управление на минния сектор.

В повечето страни основният двигател на индустрията са частните компании. Следователно привличането на големи частни инвестиции в решаваща степен ще помогне за отключване на потенциала на индустрията. Това изисква гъвкави регулаторни и фискални условия. Необходимо е да се

осигури приоритетно право за използване на земните недра от инвеститорите, извършващи геоложки проучвания за своя сметка. Трябва да съкратим наполовина сроковете и процедурите за съгласуване на проекти чрез въвеждане на цялостна държавна експертиза и пълна дигитализация на процеса.

Задачата на правителството е до 2026 г. да доведе площта на геолошко-геофизичните изследвания от сегашните един и половина милиона до най-малко 2 милиона 200 хиляди квадратни километра.

Една от приоритетните задачи трябва да бъде разработването на находища на редки земни метали, които по същество са се превърнали в „нов нефт“. Страните, които могат да реализират своя потенциал в тази област, ще определят вектора на технологичния прогрес на целия свят.

До края на тази година трябва да разработим цялостна визия за развитието на индустрията. За да се подпомогне преработващата промишленост, чуждестранните и местните инвеститори трябва да бъдат освободени от плащане на данъци и други задължителни плащания за първите три години. Това е основен момент, който трябва да даде сериозен тласък на производствената индустрия.

Друг важен въпрос е пълното укрепване на отбранително-промишления комплекс, който в развитите страни играе ключова роля за гарантиране на националната сигурност.

Най-важната задача е да се създаде производствен цикъл с висок дял на локализация, което позволява да се намали зависимостта от вносните доставки. Нашата армия трябва да бъде снабдена с високотехнологично въоръжение и военна техника, в това число бронетехника, безпилотни летателни апарати, съвременен стрелково оръжие. Необходимо е да се укрепят производственият капацитет за оперативен ремонт на оборудването, да се засили подкрепата за местните предприятия. Разполагаме със съответната материално-техническа база, компетенции и персонал. Те се нуждаят от поръчки от съответните отдели. Трябва да продължи работата по трансфера на съвременни технологии и локализирането на нови индустрии. Механизмът за пряка финансова подкрепа на местните предприятия ще бъде специален Фонд за развитие на отбранително-промишления комплекс.

Пред нас стои още едно предизвикателство – да постигнем истински пробив в агропромишления комплекс. Потенциалът на местната селскостопанска индустрия е колосален, но все още не можем да го разкрием напълно.

Около Казахстан има огромни пазари, които се нуждаят от качествени хранителни продукти. Стратегическата цел е страната ни да се превърне в един от водещите аграрни центрове на евразийския континент. Това е невъзможно без поэтапен преход от първично производство към производство на продукти с по-висока добавена стойност. Целта е в рамките на три години да се увеличи дялът на преработените продукти в агропромишления комплекс до 70%. Това ще изисква преразглеждане на данъчната политика, която трябва да стимулира преработката.

За качествен скок в индустрията е необходима критична маса от големи играчи. За да запазим собствените си пазари и да увеличим износа, трябва да имаме предприятия, които могат да осигурят мащаба, качеството и редовността на доставките. Следователно е необходимо да се стимулира разширяването на местни селскостопански фирми, както и активно да се привличат транснационални корпорации при взаимноизгодни условия.

Приоритет трябва да са перспективни за нас области: дълбока преработка на месо, мляко и зърно, развитие на промишлено оранжерийно земеделие. В същото време не трябва да забравяме потенциала на местните селскостопански предприятия. Тук е показателен примерът на Северноказахстанската област, където се строят повече от 100 големи млечни ферми. Професионализмът на фермерите и наличието на фуражна база в комбинация с използването на проверени инструменти за държавна подкрепа дават добри резултати. Този опит трябва да се разшири до изграждането на птицеферми, зеленчукови хранилища и предприятия за месодайно животновъдство.

Подкрепата за малките стопанства е от основно значение за развитието на селото. Програмата „Аул аманатъ“ (*за развитие на селските райони-бел.прев.*) доказва своята значимост. Следващият етап от неговото развитие трябва да бъде не само предоставяне на преференциални заеми, но и стимулирането на сътрудничеството на личните спомагателни стопанства.

Сериозен проблем е амортизираният машинно-тракторен парк, неговият дял днес е 80%. Следователно темпът на обновяване на селскостопанската техника трябва да се увеличи до 8-10% годишно. В този случай е необходимо да се вземат предвид интересите както на местните производители на оборудване, така и на фермерите.

В условията на нарастваща глобална конкуренция и преориентиране на стоковите потоци политиката на продажбите е от особено значение. Изключително важно е да се запазят вътрешните и експортните ниши, изградени през годините. Правителството е изправено пред задачата за систематично разширяване на географията на износа. Трябва да се вземат мерки за популяризиране на казахстанските стоки на чуждестранните пазари. Съвременното земеделие е високотехнологична индустрия. Земята и климатът вече не са определящ фактор за успеха на фермерите, иновативните решения излязоха на преден план. Без съвременната наука ситуацията в индустрията не само ще стагнира, но и ще се влоши.

Трябва да се вземат мерки за развитието на агронауката и най-важното -практическото ѝ приложение в селското стопанство. Националният аграрен научно-образователен център трябва да бъде трансформиран във вертикално интегриран агротехнологичен хъб.

Необходимо е също така да се установи пълноценно научно и практическо сътрудничество с признати чуждестранни центрове за агронаука. Ще подкрепяме частни научни и технологични инициативи и ще адаптираме образователните програми към нуждите на аграрния сектор.

Настъпиха сериозни реформи в растениевъдството. Необходимо е да се диверсифицират културите, да се увеличат площите на високорентабилни

култури, да се намалят водоемките и монокултурните посеви. Трябва целенасочено да се занимаваме с осигуряването на местни семена за фермерите, създаване и внедряване на нови високопродуктивни сортове. Важно е да се реши проблемът с прекомерното регулиране на цените, което сериозно възпрепятства развитието на агропромишления комплекс.

По-активна стабилизираща роля трябва да играе Хранително-търговската корпорация. Ако е необходимо, тя ще се намеси, като по този начин ще ограничи ръста на цените. Производството трябва да насърчава частния пазар при създаването на пълноценна мрежа за производство, съхранение и маркетинг на селскостопански продукти.

Поредица от аварии в топлоелектрическите централи миналата зима остро подчерта проблемите с влошаването на инфраструктурата, натрупани през годините. Остарялата инфраструктура оказва пряко влияние както върху социалното благосъстояние на гражданите, така и върху темповете на индустриализацията на страната ни. Очевидно е, че е невъзможно да се реализира нов икономически модел без модернизацията на инфраструктурата. В инфраструктурния план, разработен от правителството, е важно да се определят всички проблеми на тази индустрия и да се намерят начини за коригиране на ситуацията.

Въпросът за енергийната сигурност също изисква решение. В тази област, доколкото е възможно, трябва да разчитаме на собствени ресурси.

Ключова роля играе електроенергийният сектор. През следващите пет години ще бъдат въведени нови енергийни мощности от поне 14 гигавата. Още тази година приключва реконструкцията на първия блок на Екибастузката ВЕЦ -1. Всички 8 блока на станцията ще работят, което никога досега не се е случвало. Работи се по разширяване на ВЕЦ-2, стартира проектът за изграждане на ВЕЦ-3.

Казахстан по принцип не трябва да внася електроенергия, да бъде зависим от съседните страни. Това, което се случва сега, е неприемливо от всички гледни точки, преди всичко от гледна точка на сигурността на държавата.

Разбира се, ще продължи изпълнението на проекти за възобновяема енергия. развитието на водноелектрическите централи заслужава специално внимание.

Енергоснабдяването, топлоснабдяването и водоснабдяването са единна технологично взаимосвързана система. Към нея трябва да се подхожда като към отделен важен отрасъл на икономиката. Действащият подход до голяма степен се е изчерпал. Днес са необходими нови решения.

Предстои рестартиране на тарифната политика, въвеждане на нови методи за тарифиране и повишаване на инвестиционната привлекателност на индустрията. За всички субекти на естествените монополи трябва да се въведат адекватни пазарни тарифи за период от 5-7 години. Гарантираната дългосрочна тарифа ще ни позволи да планираме инвестиции, ще действа като „твърдо“ обезпечение при набиране на кредитни средства. В същото време отговорността на монополистите трябва да бъде значително увеличена. Ще бъдат въведени цифрови инструменти за контрол, ще бъде

разширен достъпът на гражданите до информацията за изпълнението на тарифните разчети и инвестиционните програми.

На дневен ред е и по-нататъшното газифициране на страната.

Разширяването на ресурсната база на стоковия газ е приоритет за правителството и националната газова компания. Необходимо е да се ускори изграждането на нови газопереработвателни заводи, както и пълното включване на съществуващите переработвателни съоръжения в обращение. Нашите петролни и газови гиганти - Тенгиз, Кашаган, Карачаганак трябва да бъдат надеждни доставчици на достъпен газ. Също така е важно да се привлекат инвестиции в проучването и разработването на нови газови находища.

Електричеството, топлината и водата са основните предимства, необходими за комфортен живот. Към тяхното използване трябва да се подхожда отговорно и пестеливо. Този подход трябва да бъде в основата на новата битова култура у нас. Това се отнася не само за домакинствата, но и за всички участници в икономическите отношения. Разточителното потребление вече е недопустим лукс. Правителството трябва драстично да преразгледа политиката си за енергийна ефективност, като вземе предвид стандартите на ОИСР.

Предстои поэтапно въвеждане на ясни регулаторни изисквания за енергийна ефективност и опазване на ресурсите като цяло. Целта е до 2029 г. да се намалят ключовите показатели за потреблението на енергия с поне 15%. Ние трябва да се фокусираме върху развитието на зелената икономика. Ясно е, че в дългосрочен план глобалният преход към чиста енергия е неизбежен. Според международни анализатори около една трета от глобалните капиталови инвестиции вече са в проекти за възобновяема енергия.

В Казахстан също е свършена много работа, приет е нов екологичен кодекс и Стратегия за постигане на въглеродна неутралност до 2060 г. Делът на възобновяемата енергия в общото производство се е увеличил до почти 5% през последните пет години.

До 2027 г. ще бъдат въведени още 1,4 гигавата мощност. Структурата на енергийния баланс на страната неизбежно ще се промени. Следователно трябва да се подобрят подходите за управление на цялата енергийна индустрия - от производството до продажбите.

Трябва да се развива водородното производство.

Разширяването на съоръженията за производство е основа за трансфер на технологии и локализация на производството в енергийното машиностроене, създаване на акумулаторна индустрия. За щастие имаме достатъчно суровини.

Необходими са нови решения в областта на създаването на балансиращи мощности, системи за съхранение на енергия. Преходът към въглероден неутралитет може да бъде ускорен чрез търговия с квоти за парникови газове.

Правителството и бизнесът трябва да използват възможностите в тези области.

Привличането на „зелени“ финанси става все по-актуално за водещите икономики. През последните седем години в света над два и половина трилиона долара са насочени към „зелени“ облигации. Принципите ESG (environment, social, governance) (*околна среда, социални дейности, управление-бел.прев.*) за кратък период се превърнаха в стандартна практика на финансовите организации. В тази връзка Международният финансов център „Астана“ трябва да се превърне в основна платформа в нашия регион за привличане на „зелено“ финансиране.

Особено важен икономически и политически въпрос е развитието на ядрената енергетика. Знаете, че има различни мнения относно целесъобразността на изграждането на атомни електроцентрали у нас. От една страна, Казахстан като най-големият производител на уран в света трябва да има собствени атомни съоръжения. Някои експерти подкрепят изграждането на станции с малки реактори. От друга страна, много граждани и редица експерти имат опасения относно безопасността на ядрените централи. И това е разбираемо, като се има предвид трагичното наследство от Семипалатинския ядрен полигон.

Общественото обсъждане на този въпрос трябва да продължи.

През 2019 г. в предизборната си платформа обещах, че по най-важните стратегически проблеми решенията ще се вземат чрез референдуми. Изграждането или отказът от изграждане на АЕЦ е изключително важен въпрос, касаещ бъдещето на страната ни. Затова предлагам да го подложим на национален референдум. Ще определим конкретни срокове по-късно.

Остава актуален проблемът с достъпността и качеството на водните ресурси. Предвид тенденцията на растеж на населението и икономиката, до 2040 г. недостигът на вода в Казахстан може да достигне 12-15 милиарда кубически метра.

Страната ни зависи от ресурсите на трансграничните водни източници. Реките и каналите на Евразия са общо природно богатство, предназначено да обедини народите и икономиките. По този въпрос винаги трябва да намираме разбиране и взаимноизгоден консенсус с нашите съседи и приятели. Следователно провеждането на балансирана политика по управление на водите, решаването на проблемите на трансграничното използване на водата са най-важните задачи на правителството.

Земеделските производители и индустриалците се нуждаят от качествен анализ и прогноза за водата. Това се отнася както за годишните доставки, така и за средносрочната перспектива. Затова трябва да планираме предварително. Важно е обаче да се отнасяме внимателно към вътрешните водни ресурси. Процесът на въвеждане на технологии за пестене на вода е изключително бавен, няма култура на отговорно потребление на вода. Загубите в селското стопанство, ключов потребител на вода, достигат 40% в отделните региони. Действителната амортизация на водните съоръжения надвишава 60%.

За да се коригира ситуацията, са необходими най-решителни и бързи мерки. На първо място, трябва да се ускори въвеждането на съвременни технологии за пестене на вода. Необходимо е да се реши въпросът за

събиране на дъждовна вода и разтопен сняг и загубите от пренос на водата, защото това е нашият вътрешен резерв. За да направим това, трябва да изградим 20 нови и да реконструираме поне 15 съществуващи резервоара, да модернизираме и дигитализираме поне 3500 километра канали. Целта е до 2027 г. да се осигурят допълнителни около два кубически километра вода. Въвеждането на технологии за пестене на вода е много важен въпрос, който изисква спешни мерки. В същото време сега ни трябва нова тарифна политика, адекватна на съществуващите реалности.

Остарялата инфраструктура работи на ръба на възможностите си. Създаването на нова инфраструктура е задачата на пазара.

Прекомерната консумация на вода ще води до увеличена тарифа. С една дума, трябва да пестим водата по всякакъв възможен начин. В същото време „черният пазар“ на водата трябва да бъде напълно изкоренен.

Водата е ограничен ресурс, нейното присъствие е ключът към оцеляването на фермерите. Следователно нарушенията в тази област ще бъдат строго преследвани и наказвани с цялата строгост на закона.

Водните ресурси са не по-малко важни за нашата страна от петрола, газа или металите. Смятам, че отделно ведомство трябва да участва в ефективното развитие на системата за управление на водите. В тази връзка ще бъде създадено министерство на водите и напояването. В рамките на министерството ще бъде възстановена Националната хидрогеоложка служба. Цялата система за управление на водите в страната ще бъде реформирана, включително ключовите компании „Казводхоз“, „Нурински групов водопровод“ и други. Като цяло ще е необходимо значително материално и най-важното - кадрово укрепване на целия отрасъл.

Нарастващият недостиг на вода е често срещан проблем за страните от Централна Азия. Рационалното използване на водните ресурси, заедно със сферите на енергетиката и транспорта, може да се превърне в друг важен елемент от новия модел на регионалното сътрудничество. Възлагам на правителството цялостно да работи по този въпрос със съседните държави. От стратегическо значение е пълноценното реализиране на транспортно-логистичния потенциал. Свидетели сме на формирането на нова икономическа география на света. Прогнозира се бърз растеж на търговските потоци от Китай към Европа, Русия, Централна Азия и обратно.

Казахстан се намира на кръстопътя на пътищата, свързващи глобалния Север и Юг, Запад и Изток. Това е нашето сериозно предимство, което отваря широки перспективи.

Транспортната и логистичната индустрия трябва да се превърне в един от локомотивите на икономическото развитие на страната. В условията на активна конкуренция трябва бързо да решим ключовите проблеми на тази индустрия. На първо място, трябва да се реализират редица големи железопътни проекти, като „Достък – Мойгънтъ“, „Бахтъ – Аягоз“, „Дарбаза – Мактаарал“, околновръстната линия на Алмати.

В транспортната сфера Казахстан ще продължи сътрудничеството си с Русия и Китай.

Транскаспийският маршрут играе важна роля за укрепването на нашия транзитен потенциал. В средносрочен план обемът на трафика по този коридор може да бъде увеличен пет пъти. За целта е необходимо да се обединят усилията със страните партньори – Китай, Азербайджан, Грузия, Турция.

Предстои да бъде построено ново „сухо пристанище“ в „Бахтъ“, да се ускори строителството на контейнерния хъб в Актау, да се разширят пристанищните мощности на Черно море по средния коридор. Започна строителството на казахстанските терминали в китайския Сиан и грузинското пристанище Поти. Това са реални примери за припокриване на китайския мегапроект „Пояс и път“ с нашите национални инициативи.

Реализирането на транспортния потенциал зависи от нашите конструктивни и добросъседски отношения с всички близки страни без изключение, включително Русия, Китай, нашите добри съседи в Централна и Южна Азия.

Нататък. Нуждаем се от цялостен план за развитие на морската инфраструктура, отделна роля в която трябва да бъде отредена на пристанището Курък. То трябва да се превърне в пълноправен логистичен клъстер като Актау.

Не по-малко важен е международният коридор „Север-Юг“, който отваря страната ни към пристанищата на Персийския залив. Предстои поетапно да се удвои пропускателната способност на железопътната част на този маршрут. На първо място е необходимо да започне модернизацията на казахстанския участък от железопътната линия „Болашак – Челябинск“.

За ефективна интеграция в международните маршрути е важно да се предоставя пълен набор от логистични услуги. Летищата в Астана, Алмати, Шъмкент и Актобе трябва да станат мултимодални центрове, предоставящи конкурентни и качествени услуги за натрупване и разпределение на товари. Като цяло развитието на индустрията ще изисква адекватна тарифна и регулаторна политика, активно привличане на частни инвестиции.

Необходимо е в най-кратки срокове да бъде завършена трансформацията на КТЖ (*казахстански железници-бел.прев.*) в пълноценна транспортна и логистична компания.

Необходимо е също така да се решат проблемите в областта на строителството на автомобилни пътища. Качеството им е под всякаква критика. Ненавременното и некачествено изпълнение на работата, високото ниво на корупция, ниската конкуренция са „родовите болести“ на този отрасъл. Затова трябва да се предприемат конкретни мерки до края на годината. Всички недобросъвестни компании в съответствие със закона ще бъдат подведени под отговорност. Обръщам специално внимание на този въпрос. Необходимо е да се затегне контролът, да се приемат нови регулаторни документи.

До 2029 г. трябва да се извърши качествена реконструкция на повече от четири хиляди километра автомобилни пътища.

Като цяло Казахстан трябва да засили позициите си като възлов транзитен хъб в Евразия и с течение на времето да се превърне в пълноценна

транспортна и логистична държава. Динамичното развитие на тази сфера е стратегическа задача. Делът на транспортния и логистичния сектор в структурата на БВП през следващите три години трябва да достигне най-малко 9% (през 2022 г. – 6,2%). За това е от основно значение да се осигури ефективна управляемост на отрасъла. Трябва да се възстанови министерството на транспорта, което също ще се занимава с изграждането на пътната инфраструктура.

Обръщам голямо внимание на дигитализацията и иновациите. Пред нас стои стратегически важна задача – да превърнем Казахстан в ИТ-държава. Вече имаме постижения в областта на дигитализацията – ние сме сред световните лидери в индекса за развитие на електронното правителство и финансовите технологии. Обемът на износа на местната ИТ-индустрия само за миналата година се е увеличил пет пъти. До края на тази година тази цифра може да достигне 500 милиона долара. Но това не е границата.

Новата задача на правителството е да доведе износа на ИТ-услугите до един милиард долара до 2026 г. Това ще бъде улеснено от откриването на съвместни предприятия с големи чуждестранни ИТ-компани. Правителството трябва да направи подробни предложения по този въпрос.

Използването на технологии за изкуствен интелект изисква специално внимание. Очаква се през следващите няколко години в тази сфера в света да бъдат инвестирани над един трилион долара. Успешното развитие на този сектор може да осигури значително увеличение на БВП за отделните страни. Ако използваме пълноценно възможностите на изкуствения интелект, можем да направим качествен скок към икономиката на знанието.

Предстои да се установи сътрудничество с водещи международни компании. Необходимо е също така да се съсредоточи върху обучението на квалифицирани специалисти. Най-малко три известни университета трябва да се занимават с обучение на персонал и провеждане на изследвания в тази област.

Страната ни може да се превърне в платформа за продажба на изчислителна мощност на глобални играчи. Следователно е необходимо да се създадат най-атрактивни условия, включително преференции за привличане на инвестиции в изграждането на големи центрове за данни и насърчаване на казахстанските интереси в областта на съхранението и обработката на данни.

Време е на законодателно ниво да се консолидират насоките за цифровизация. Моля правителството, експертната общност, депутатите от парламента да изготвят цялостен секторен документ.

Моята предизборна програма съдържаше инициатива за разработване на „Закон за науката и технологичната политика“. Важно е законопроектът, който сега е в процес на подготовка, да отразява логиката на икономическото развитие именно въз основа на науката и иновациите. Необходими са не декларативни, а ефективни мерки за подкрепа на частни инициативи за създаване на иновационна инфраструктура – бизнес инкубатори, центрове за комерсиализация, технологични паркове и дизайнерски бюра. Трябва да се използва успешния чуждестранен опит.

Основният източник за стартиране на иновативни проекти трябва да бъде рисковото финансиране. Следователно е необходимо да се решат всички правни и финансови въпроси, за да се увеличи интересът към проекти от местни и чуждестранни инвеститори.

Нататък. Сега основният акцент в иновационното развитие е върху създаването на подходящи екосистеми в Астана и Алмати. Това обаче не е достатъчно.

Когато пътувам из страната, винаги се срещам с талантиливи и креативни хора. Важно е да се създадат условия, за да могат те да реализират пълния си потенциал. Поставям си задачата в тясна координация с реалния сектор на базата на нашите университети да изградим цялостна иновационна екосистема във всички областни центрове. Трябва да се използва опитът на „Астана хъб“.

Друга точка на растеж на икономиката и заетостта е творческата индустрия, която обхваща медиите, киното, музиката, дизайна, образованието, областта на информационните технологии.

В съвременния свят именно „творческото производство“, основано на творческия потенциал и интелектуалния капитал на гражданите, служи като източник за развитие на наистина приобщаваща икономика. Освен това творческата икономика се превръща в движеща сила за развитието на големите градове, привличайки талантиливи, креативни хора.

В Казахстан този сектор все още не е развит. Приносът на творческата индустрия към БВП не достига 1%, а дялът му в структурата на заетостта също е изключително нисък. В същото време имаме цяла плеяда сънародници, които благодарение на таланта си получиха признание дори на световната сцена.

Трябва да създадем всички условия за мащабно развитие на творческата икономика у нас. Включително правни инструменти за защита на интелектуалната собственост. Това е фундаментално важен момент. Интелектуалната собственост е същата собственост като имущество, оборудване или технологии.

Сега центрoвете на творческата индустрия са съсредоточени в три големи града (Астана, Алмати, Шъмкент), другите области остават без необходимото внимание. Това трябва да се поправи. Точките за привличане на таланти – центрoвете на творческата индустрия – трябва да бъдат във всеки областен център, във всеки голям град. Участниците също трябва да бъдат подпомагани за комерсиализацията на техните продукти. Характеристиките на производствения процес на субектите на творческата индустрия не им позволяват да участват пълноценно в програмите за подкрепа на предприемачеството и да получават финансиране. Считам за необходимо да се разработи отделен пакет от мерки за подкрепа на креативни хора.

По-нататък ще се спра на въпроса за развитието на средното предприемачество. Мерките, предприети през последните години, осигуриха стабилен растеж на малкия и големия бизнес. Темпът на развитие на средното предприемачество обаче е недостатъчен. За успешен преход към нов икономически модел ще трябва да го подпомагаме почти в „ръчен режим“.

На първо място, трябва да се премахнат изкривяванията, които ограничават средния бизнес. Не е тайна, че по-голямата част от него, след като се разрасне, се раздробява, за да остане в „удобния“ сегмент на малкия бизнес. Правителството трябва да предложи промени в законодателството, стимулиращи разширяването на малките предприятия.

В страната няма много успешни средни предприятия, които активно развиват пазари. Те трябва да бъдат поддържани. За всеки от тях е необходимо да се изготви конкретен план, насочен към увеличаване на възможностите и разширяване на производството два до три пъти. Програмите „Пътна карта за бизнеса“ и „Икономика на простите неща“ трябва да бъдат комбинирани в цялостна програма за подкрепа на малките и средни предприятия.

Държавната подкрепа е важно да се диференцира според нивото на технологичната сложност на производството и бизнес категориите.

Оперативната ефективност на държавната подкрепа е изключително важна. Затова е необходимо да се извърши структурна трансформация на холдинга „Байтерек“ и неговата мащабна дигитализация.

Най-голямо внимание се изисква за стимулиране на износа. Има механизми за това, но няма системен подход. Следователно, на базата на компания „Казахекспорт“ трябва да се създаде ефективен механизъм за насърчаване на износа, с консолидирането на всички необходими инструменти в него.

Освен това е важно да се рестартира дейността на „Отбасъ банк“, като се преориентира фокусът от областните центрове към малки градове и села. Очевидно е, че успешното развитие на предприемачеството е невъзможно без развитието на конкуренцията. Днес редица основни индустрии са доминирани от няколко големи играчи. Това води до изкривяване на пазара. Агенцията за защита и развитие на конкуренцията, съвместно с правителството, трябва да предприеме действия за демонополизиране на ключови пазари.

Създадохме благоприятни условия за функционирането на стоковите борси, което трябваше да улесни организираната търговия. Но недостатъчно ефективното регулиране доведе до появата на така наречените „джобни“ стокови борси. Те се превърнаха в платформи за премахване на конкуренцията, заобикаляне на процедурите за възлагане на обществени поръчки в полза на вноса и непродуктивното посредничество.

Регулаторните изисквания трябва да бъдат затегнати и посочените недостатъци да бъдат напълно отстранени. Важно е да се осигури пълен достъп на местните производители до модерни инструменти за търговия.

Не можем да се затворим само в рамките на търговската система на страната ни. Заедно с бизнеса трябва да се работи по въпроса за създаване на силна регионална стокова борса.

Друг сериозен проблем е всъщност липсата на способност на антимонополния орган да предприеме бързи мерки за отстраняване на нарушенията. Две трети от антитръстовите разследвания се обжалват пред съдилищата, преди да започнат, а съдебните спорове могат да продължат

години. В резултат на това работата на агенцията всъщност е блокирана. В тази връзка правителството трябва да внесе в парламента предложения за законодателни промени.

Друга важна задача е раздържавяването на икономиката. Сега редица незаконно приватизирани и изнесени в чужбина активи се връщат на държавата. Ние изграждаме отворена конкурентна икономика, така че трябва да ги прехвърлим на пазара, но вече при прозрачни и благоприятни условия за държавата.

Като цяло процесите на приватизация и Initial public offering (*първично публично предлагане, или масова приватизация-бел.прев.*) трябва да бъдат значително ускорени. Основната цел е драстично да се увеличи прозрачността и ефективността на управлението на активите. Възлагам на правителството от 2024 г. да започне приватизацията на всички несъществени активи и провеждането на масова приватизация на дружествата от фонда „Самрук-казъна“. През следващата година трябва да се извърши масова приватизация на компания „Еър Астана“, да се подготви излизане на пазара на компанията „Казахгаз“, да се продадат държавните активи на големи компании.

Друг важен въпрос е състоянието на предприемаческия климат в страната.

Трябва да има конструктивен диалог между властта и бизнеса. Известно е, че днес, в период на прехода, държавните органи допускат определени недостатъци и ексцесии в работата си. Следователно е необходима по-нататъшна декриминализация на икономическите престъпления. Става въпрос за дела по отношение на предприемачите и именно за икономически нарушения. За данъчните престъпления трябва да се въведе справедлив механизъм за определяне на границите на нормите за наказателно преследване.

Трябва да се сложи край на преследването на предприемачите от правоприлагащите органи. Както ми съобщават, тази практика, въпреки забраните, все още продължава. Признавам, че такава информация понякога се разпространява умишлено и може да бъде напълно невярна. Във всеки случай обаче този проблем не трябва да се пренебрегва.

Въпросите за подкрепа на вътрешното предприемачество, намаляване на регулаторния натиск и развитието на конкуренцията изискват отделен задълбочен разговор. Затова в близко бъдеще ще проведе специална среща с местната бизнес общност.

Нататък. Трябва да рестартираме макроикономическата политика.

Току-що посочих основните насоки на реформите в секторите на икономиката. Предпоставка за успешното им прилагане е макроикономическата стабилност. Това е аксиома. Необходимо е да се координира финансовата, фискалната и паричната политика.

Основният проблем, ограничаващ растежа на икономиката, е липсата на инвестиции. Недостигът на инвестиции е равен на липсата на бъдещ растеж. Миналата година инвестициите в дълготрайни активи възлизат само на 15% от БВП. Това до голяма степен е следствие от факта, че местните

банки участват малко в развитието на икономиката. Тази ситуация принуждава правителството да се занимава с пряко финансиране, гарантиране и субсидиране. Това е скъпо, неефективно и противоречи на принципите на пазарната икономика.

Освен това, на фона на спада в кредитирането на реалния сектор, фокусът на банките се измести към предоставянето на потребителски заеми. Това доведе до увеличаване на рисковете за финансовата система, както и до прекомерна кредитна задлъжнялост на гражданите.

Решението, което приех през 2019 г. за отписване на необезпечени заеми на 500 хиляди граждани, както и Законът за несъстоятелността на физическите лица, който влезе в сила, намали тежестта на проблема. Но за радикално коригиране на ситуацията са необходими нови системни мерки.

В същото време е изключително важно да се повиши финансовата грамотност на самите граждани. В тази връзка ще отбележа реализирания от партия Amanat проект „Общество без дългове“. По този проект 20 хиляди души от 8 региона на страната повишиха финансовата си грамотност. Много от тях преди това са взели 10 или повече кредита. Този проект за кратък период показва своята ефективност. Възлагам на правителството, заедно с партията, да разшири обхвата му. Проектът „Общество без дългове“ трябва да работи в полза на гражданите в цялата страна.

Необходимо е радикално да се реши проблемът с недостатъчното корпоративно кредитиране. Икономиката се нуждае от пари.

Нетната печалба на банките за миналата година възлиза на почти един и половина трилиона тенге, за първата половина на тази година – повече от трилион тенге. Тази свръхдоходност не е резултат от ефективната работа на банките, а главно следствие от високия основен лихвен процент, който Националната банка използва за борба с инфлацията. Правителството и парламентът трябва да обмислят по-справедливо преразпределение на тези печалби, като вземат предвид интересите на държавата.

Въпросът с огромните приходи на финансови организации от поставянето на ликвидност в държавни ценни книжа, които не се облагат с данъци, също е актуален. В това няма логика и държавен подход. Правителството вече разбира тази парадоксална ситуация. Съответните законодателни промени ще бъдат изпратени в Мажилиса. Моля депутатите да ги разгледат внимателно.

В същото време е необходимо да се мотивират банките да участват активно в корпоративното кредитиране, да помагат на предприемачите. Бизнес кредитирането трябва да има по-благоприятно пруденциално и фискално регулиране в сравнение с други видове банкови дейности. Разбирам, че въпросът е труден, деликатен. Възлагам на правителството и финансовите регулатори да изразят окончателното си мнение по този важен въпрос в рамките на една година.

Необходимо е да се вземат мерки за включване в икономическия оборот на „замразените активи“ на банките на обща стойност 2,3 трилиона тенге. В тази връзка възлагам създаването на прозрачна цифрова платформа,

чрез която заинтересованият бизнес ще получи възможност да придобие тези активи и да ги върне в икономиката.

За да се разшири достъпът на реалния сектор до „дългите пари“, е необходимо по-активно да се прилагат механизми за съвместно и синдикирано кредитиране. В същото време индустриалците и предприемачите не трябва да действат като „кредитна прахосмукачка“, от тях се изискват качествени проекти, които ще осигурят реална диверсификация на нашата икономика. За да се увеличи интересът на търговските банки, трябва да се обмисли предоставянето на гаранции от институциите за развитие при финансирането на приоритетни проекти.

Друг проблем на банковия сектор е високата концентрация. В момента в страната има 21 банки. В същото време само няколко големи банки се занимават с корпоративно кредитиране, тоест финансиране на икономически проекти. Следователно, за да се увеличи конкуренцията в тази област, в страната трябва да бъдат привлечени три надеждни чуждестранни банки.

Като цяло основната задача е да се осигури годишен ръст на кредитирането в реалния сектор на ниво от 20% и повече.

Дискусиите за потенциалните източници на финансиране на икономиката често засягат темата за използването на средства от Националния фонд. Експертите спорят за баланса между спестовната и развиващата роля на Фонда. Разбира се, спестовната функция трябва да бъде основна. Ресурсите на Националния фонд са сериозна гаранция за финансова стабилност в случай на непредвидени предизвикателства.

В същото време част от средствата на Фонда могат и трябва да се използват още сега за финансиране на стратегически проекти, които ще определят облика на бъдещето на Казахстан. Националният фонд вече финансира редица големи проекти. Липсва систематичност при подбора на проекти. Следователно е необходимо да се осигури цялостна експертиза на входящите предложения, така че всяко тенге от Националния фонд да донесе осезаема възвръщаемост.

Друг източник на „дългите пари“ е предназначен да бъде фонд, създаден в рамките на закона за връщане на капитала. Всички входящи средства трябва да се използват възможно най-ефективно и прозрачно за решаване на общи задачи.

Следващият приоритет е развитието на фондовия пазар. В момента в Казахстан функционират две фондови борси, които в много отношения се дублират и понякога се конкурират помежду си. За нашата финансова система това е излишно. За да се увеличи капацитета и привлекателността на вътрешния пазар, възлагам да се разработи въпроса за обединяване на потенциала на тези борси под единно управление.

Стабилността на платежните системи остава много актуална финансова тема. Миналата година Националната банка стартира първия компонент на националната платежна система – системата за незабавни плащания, която днес работи в пилотен режим. Възлагам на Националната банка в рамките на 2024 г. да завърши процеса на пълното прилагане на националната платежна система.

Сега нека се спрем на един изключително важен проблем-бюджетната политика.

Миналата година възложих да се проведе реформа на бюджетната система чрез преминаване от „управлението на бюджета“ към „управление на резултатите“. Тази задача ще бъде решена в рамките на приемането на нов кодекс, който ще увеличи откритостта, отговорността и независимостта на участниците в бюджетния процес.

В същото време, за да се подобри ефективността на бюджетната политика, е необходимо постоянно да се търсят нови инструменти и възможности. Затова възлагам на правителството в рамките на няколко министерства и региони да приложи пилотен проект на пълноценен блоков бюджет.

Нататък. В регионалната политика вече са проведени важни реформи. Това е въвеждане на пряк избор на акими (*кметове-бел.прев.*) и административна реформа. Не по-малко належащ въпрос обаче е радикалната промяна в междубюджетните отношения.

В рамките на прехода към нов икономически модел трябва да се повиши нивото на бюджетна независимост на регионите. Решението за прехвърляне на част от приходите от корпоративен данък и други видове плащания в регионите даде положителни резултати. Миналата година ръстът на доходите на регионите надхвърли 30%. Следователно следващата фаза на реформата ще бъде разширяването на тази норма към други данъци, включително ДДС.

Задачата е да се прехвърлят на второто ниво на бюджета допълнителни поне два трилиона тенге. След поэтапната фискална децентрализация делът на преводите от републиканския бюджет в структурата на приходите на местния бюджет трябва да намалее средно до 25% (сега е около 50%).

Освен това смятам, че районни акими трябва да имат право самостоятелно да формират бюджет. На първо място, това значително ще ускори решаването на належащи проблеми на място.

Необходимо е също така да се обмисли възможността регионите да могат да определят преференции за частта от данъците, които се събират в местния бюджет. Тази мярка ще даде сериозен тласък на развитието на бизнеса, ще допринесе за устойчивия напредък на регионите. Следователно, когато преминават към нов модел на бюджетни отношения, всички акими трябва да мислят за ефективността и ползите за страната като цяло.

Друг важен момент. Диференциацията на размера на данъците в различните сектори на икономиката, която обявих по-рано, трябва да гарантира разпределението на данъчната тежест пропорционално на увеличаването на сложността на производството.

Предприемачите с право се оплакват от сложната процедура за възстановяване на ДДС, което сериозно влошава инвестиционния климат в страната. Правителството трябва бързо да отстрани този стар проблем.

Най-накрая трябва да рационализираме данъчните облекчения. Те трябва да се превърнат в целенасочен инструмент за икономически стимули. Несъбрани данъци означават непостроени болници, пътища и училища.

Трябва да се анализира критично и да се намали размерът на данъчните облекчения с поне 20%. Останалите преференции трябва да се предоставят съгласно ясни правила, без позоваване на отделни проекти и лица.

Що се отнася до данъчната администрация, трябва да се осигури преход към сервизен модел на взаимодействие между фискалните органи и данъкоплатците. Целта не е наказанието, а превенцията.

Необходимо е да се извърши пълна дигитализация на данъчния контрол и да се намалят формулярите за данъчно отчитане с 30%. Възможно е и е необходимо да се намали общият брой на видовете данъчни и други задължителни плащания към бюджета с поне 20%. Когато няма значителна фискална възвръщаемост, те трябва да бъдат напълно изключени, останалите могат да бъдат комбинирани.

Инициативата за въвеждане на данък „на дребно“ показва своята значимост. Предвид положителния опит, правителството двойно ще разшири обхвата му.

Трябва да се ускори и въвеждането на прогресивното данъчно облагане.

Като част от рестартирането на данъчната политика, от правителството и парламента се очакват смели и съгласувани решения.

Ще подчертая, че в основата на стратегията за икономическото развитие на Казахстан ще бъдат интересите и нуждите на нашите граждани, тоест тя трябва да бъде възможно най-човекоцентрична. За тази цел трябва постепенно, но стабилно да се дистанцираме от модела на „суровинната“ държава.

Всяка година у нас се раждат повече от 400 хиляди деца. До края на годината населението на Казахстан ще достигне 20 милиона души. Средната продължителност на живота също нараства, според резултатите от миналата година тя надхвърли 74 години. Страната ни се счита за една от „най – младите“ в света - средната възраст на гражданите е само 32 години. Около една трета от населението са младежи. Задачата на правителството е да превърне настоящите демографски тенденции в конкурентни предимства.

Основите за формиране на хармонична личност и отговорен гражданин се полагат в детството. Всяко дете в страната трябва да има щастливо и безопасно детство.

Като държавен глава настоявам за по-строги наказания за всяка форма на насилие срещу непълнолетни.

Особено внимание трябва да се обърне на безопасността на пътната инфраструктура, сградите, облеклото, храната за деца.

Психичното здраве на по-младото поколение също е важно. Необходимо е институционално да се засили службата за психологическа подкрепа в образователните институции, да се организира единна линия за помощ и да се разработи ефективна програма за подпомагане на жертвите на насилие и тормоз.

Неотменното право на всяко дете е правото да получи качествено училищно образование. И думата „качествено“ е ключова тук. Затова е необходимо последователно да се подобрява качеството на образованието, да се повишават компетенциите на учителите.

Процесът на осигуряване на равенство в образованието трябва да бъде придружен от увеличаване на скоростта на интернет и осигуряване на безплатен достъп до цифрови образователни ресурси.

Образователната система трябва да се трансформира, като се вземат предвид нуждите на пазара на труда. Редица сектори на националната икономика изпитват глад за персонал, особено в техническите и работните специалности. Следователно трябва да се заемем със съответното образование. Образователните институции трябва да изграждат дългосрочни партньорства с потенциални работодатели.

Необходими са гъвкави механизми за финансиране в зависимост от приоритетите на икономиката, спецификата на регионите и индустрията.

Демографският растеж у нас увеличава търсенето на образование. Мерките, предприети от държавата в образователната сфера, обаче са фрагментарни и слабо свързани помежду си. Затова възлагам въвеждането на единна доброволна спестовна система „Келешек“ (*бъдеще-бел-прев.*), която ще обхване деца от петгодишна възраст. Тази програма трябва да предвижда начален образователен капитал от държавата, годишно изплащане на държавна премия, инвестиционен доход. Тези натрупвания, съчетани със средствата, формирани в рамките на проекта „Национален фонд за деца“, ще им позволят да получат качествено образование.

Свидетели сме на мащабни промени на пазара на труда, където цифровата икономика ще играе все по-голяма роля. Заетостта на платформата става по-търсена. Днес в този сектор работят над половин милион души. Трудовите им права обаче все още са слабо защитени. Затова е необходимо да се разработят ефективни механизми за защита на трудовите права на тази категория граждани и напълно да се регулира въпросът за заетостта на платформата.

Изключително остър проблем остава високото ниво на производствените травми. До края на годината правителството трябва да приеме Концепция за безопасна работа до 2030 г. Тя трябва да бъде насочена към предотвратяване и премахване на професионалните рискове на работното място. По мое нареждане правителството разработи механизъм за социална подкрепа на лица, заети дълго време във вредни условия на труд.

Въпросът се обсъжда отдавна и сега е намерено решение. Основните параметри са следните. Като се има предвид значителният принос за развитието на индустриите и степента на увреждане на здравето, такива работници, дори преди да навършат пенсионна възраст, по-специално от 55-годишна възраст, ще получават специални социални плащания. Моля парламентът незабавно да разгледа предложенията на правителството. Хората чакат решение на този въпрос.

Нататък. Както обещахме, правителството ще продължи поетапно да повишава нивото на минималната работна заплата.

За да се увеличат доходите на гражданите, възлагам от 1 януари 2024 г. да се увеличи минималната заплата до 85 хиляди тенге. Така за три години увеличихме минималната работна заплата два пъти. Тази мярка ще се отрази

положително на благосъстоянието на около 1 милион 800 хиляди граждани, включително 350 хиляди държавни служители.

Като цяло, за цялостното развитие на пазара на труда, в най-кратки срокове правителството трябва да одобри цялостен план, изчислен до 2030 г.

В допълнение към ясното определяне на принципите и приоритетите на новата икономическа политика, качествено и пълноценно изпълнение на планираните реформи е от решаващо значение. И този процес зависи пряко от компетенциите, отговорностите и политическата воля на държавните служители.

Именно върху системата на изпълнителната власт ще лежи основната тежест на отговорността за реформите. Следователно самата тя, на първо място, се нуждае от трансформация, основните насоки на която са следните. Първо, подготовката и изпълнението на секторните решения, както и личната отговорност за резултати ще бъдат изцяло възложени на министрите, които със своите заповеди трябва незабавно да вземат необходимите решения. Същото важи и за акимите.

Второ, правителството ще бъде изцяло отговорно за прилагането на икономическата политика. То трябва да притежава всички лостове за самостоятелно управление на икономиката без протакане и бюрокрация, без съгласуване с администрацията на президента.

Трето, администрацията на президента ще стане „политически щаб“ и ще концентрира усилията си върху стратегическите направления на социално-икономическото развитие на държавата, въпросите на вътрешната и външната политика, отбраната и сигурността, правната и кадровата политика.

Ще продължи работата по дебюрократизацията на държавния апарат.

Системата за държавно планиране ще претърпи радикална ревизия, тя ще стане по-компактна и гъвкава. Предстои да бъде преразгледан механизмът за наблюдение и контрол на изпълнението на поръчките.

Търсенето на обществото за нови подходи, иновативни идеи, свежи кадри е по-високо от всякога. Следователно ще бъде създаден кадрови резерв от политически служители, който ще позволи формирането на пълноценна „резервна скамейка“. Тази стъпка е много важна в условията на остър недостиг на персонал. Има повече от достатъчно желаещи да получат висока позиция, но квалификацията им не отговаря на изискванията. Затова трябва да се занимаваме с кадровия въпрос, трябва да подготвим качествени специалисти. За това трябва да се използва и кадровият потенциал на политическите партии.

В същото време е важно последователно да се разширява прякото участие на гражданите във вземането на решения на ниво местна изпълнителна власт. Повече от две години гражданите сами избират акими на села, селища и селски райони. През това време бяха избрани три четвърти от акимите на селско ниво. Сега трябва да тестваме избори на акими на райони и градове с областно значение.

Скъпи сънародници!

Всички проекти и инициативи за икономическото развитие на страната, представени днес, се основават на подробни изчисления и изследвания. Незабавно и радикално рестартирайки цялата икономическа система, ние ще осигурим просперитета на нашата страна и ще повишим благосъстоянието на хората.

Основната цел на планираните реформи е стабилен икономически растеж от 6-7 процента, за да се удвои обемът на националната икономика до 2029 г., до 450 милиарда долара.

Разбира се, това е мащабна и трудна задача. Трябва обаче да осигурим справедливо разпределение на националното богатство, така че всеки гражданин да усети плодовете на прогресивното икономическо развитие. Това е принципен въпрос. За устойчивото бъдеще на нашата държава ни предстои на всяка цена да изпълним тази стратегическа задача.

Постоянно говоря за ключовите направления в развитието на страната, ще посоча основните ни насоки днес.

Имаме ясен образ за бъдещето: изграждаме справедлив Казахстан – страна на равни възможности и напредък. Ние създаваме ефективна държава, доминирана от закон и ред, култура на диалог, отговорност и солидарност.

Всички провокации, насочени към подкопаване на обществения ред, трябва да бъдат строго пресичани. За съжаление правоприлагащите органи и регионалните ръководители не извършват тази работа на необходимо равнище, тоест не гарантират върховенството на закона. В резултат на това в обществото отново и отново се случват неприемливи ситуации. И така, вандализмът по улиците и сред природата, недисциплинираността, липсата на култура при някои от нашите граждани, всякакви вътрешни конфликти влияят негативно на имиджа на страната ни на международната арена.

Ще повторя още веднъж: нашата основна цел е да гарантираме стриктното спазване на закона и обществения ред.

Ние се стремим да бъдем част от отворения модерен свят, като развиваме култура, образование и наука.

Постигането на високата цел пред нас няма да бъде лесно. Но ако обединим усилията на гражданите, бизнеса, властите, тогава можем да го направим. Само така ще можем коренно да трансформираме съществуващия модел на развитие на държавата и да преодолеем всички трудности.

Като цяло всички виждате, че ситуацията в света е много сложна, човечеството е изправено пред различни предизвикателства. Много страни преживяват природни бедствия, изпитват недостиг на електроенергия и храна. Според експерти юли тази година е най-горещ месец в историята на наблюденията. В много страни инфлацията и повишаването на цените се увеличават. Между държавите нараства конфронтацията, разпалват се въоръжени конфликти. Броят на бежанците в света надхвърли 110 милиона. Всичко това има отрицателно въздействие върху Казахстан. Въпреки това, дори в условията на глобална турбуленция и несигурност, ние твърдо ще следваме своя курс.

Разбира се, пътят на прогреса и прогресивното развитие не е гладък и безоблачен. Никой няма да дойде при нас от страни и няма да направи Казахстан по-добър вместо нас. Всеки гражданин на нашата страна трябва да бъде в крак с времето. В такъв момент на криза нашият народ трябва да запази единство и сплотеност. Няма друг вариант.

За изграждането на справедлив Казахстан само политическите и икономическите реформи не са достатъчни. На първо място е необходима промяна в общественото съзнание и стремежи на гражданите, без това останалата част от работата ще бъде напразна. Говорих за това по същество на второто заседание на Националния курултай.

Формирането на ново качество на нацията е от особено значение за нашата страна. Всички граждани, особено младите хора, трябва да въплъщават най-добри качества, това формира единна ценностна система на обществото. Ако всеки е патриотичен, образован, трудолюбив, дисциплиниран, отговорен, справедлив, пестелив и отзивчив, тогава няма да има непостижими висоти за нас. Това е дълбокият смисъл на концепцията „Адал азамат“ (*честен гражданин-бел.прев.*), която произхожда от учението на Абай за „свършения човек“.

Отново повтарям: понятията справедлив Казахстан и „Адал азамат“ като основополагащи ценности винаги трябва да стоят в един ред. По принцип там, където няма отговорност, никога няма да има справедливост. Ако всеки човек е отговорен гражданин, чиито думи не се разминават с делото, тогава справедливостта ще възтържествува в страната.

Всички имаме една Родина - Казахстан. И в наши ръце е да направим страната ни силна и успешна. Да осигурим защитата и просперитета на родната земя, безценното наследство на нашите предци, е наш священ дълг. И призовавам всеки гражданин да изпълнява достойно тази възвишена мисия. Да се съхрани единството и да се работи усилено, да се преобрази страната и да се предаде на подрастващото поколение развита държава – всичко това означава истинско следване на заветите на предците.

Благодаря на всички за вниманието!